

УДК 336.14:353

LOCAL BUDGETS OF UKRAINE: ASSESSMENT OF THE CURRENT STATE**МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ УКРАЇНИ: ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ****Prutska O.O. / Прутська О.О.,***d.e.s., prof. / д.е.н., професор*

ORCID: 0000-0002-6272-3330

Abdullaieva A.E. / Абдуллаєва А.Є.*s.e.s., as.prof. / к.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0001-6961-8923

*Vinnitsia Institute of Trade and Economic NUTE,**Vinnitsia, Ukraine**Вінницький торговельно-економічний інститут**Державного торговельно-економічного університету**м. Вінниця, Україна*

Анотація. У статті проаналізовано сутність системи місцевого самоврядування в Україні, визначено її особливості та перспективи розвитку в сучасних умовах суспільно-політичної нестабільності, а також проведено оцінку сучасного стану місцевих бюджетів. Сформульовано низку пропозицій щодо покращення системи місцевих бюджетів та їх використання. Окреслено основні проблеми процесу децентралізації публічної влади та становлення й функціонування місцевого самоврядування в Україні, серед найбільш вагомих із яких виявлено нечіткість формування повноважень органів місцевого самоврядування та відсутність достатніх обсягів фінансування діяльності органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: місцеві бюджети, державотворення, місцеве самоврядування, децентралізація, суспільно-політичні відносини, законодавче регулювання.

Вступ.

Сучасний етап державотворення в Україні проходить з викликами й небезпеками глобального й локального характеру та кризовими явищами системи публічного управління. В умовах загострення суспільно-політичної та фінансово-економічної кризи виникає необхідність проведення реформ для підвищення ефективності державного управління на різних рівнях суспільно-політичних відносин, а також прийняття ефективних рішень на місцевому рівні. Зрозуміло, що забезпечення демократії та соціально-правового розвитку держави на засадах справедливості, прозорості та відкритості передбачає повноцінне функціонування системи місцевого самоврядування, яке в Україні є незамінним компонентом системи публічної влади. Мета статті полягає в проведенні оцінки сучасного стану місцевих бюджетів України та формулюванні пропозицій щодо покращення системи місцевих бюджетів та їх використання, зокрема через розвиток механізмів прямої участі місцевих громад у процесі їх формування та використання.

Основний текст.

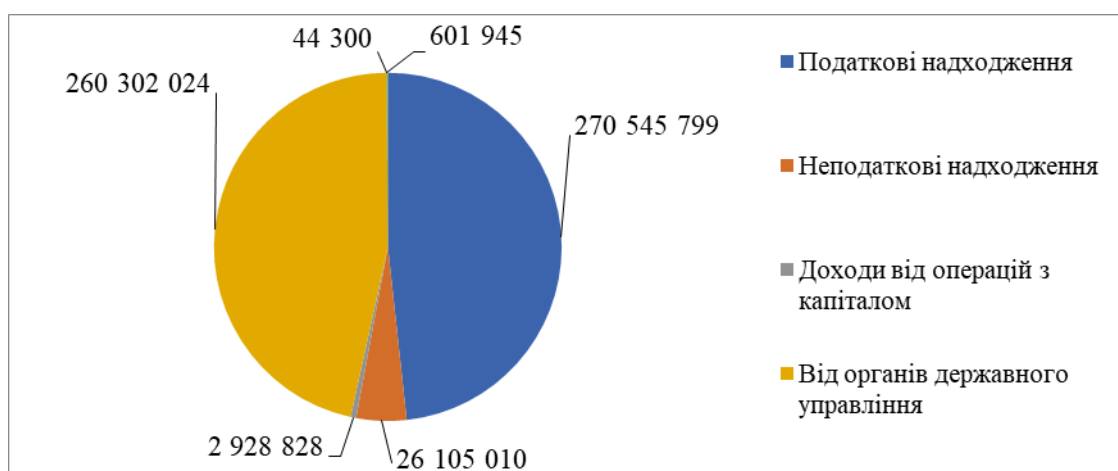
Місцеві бюджети є важливою складовою фінансової системи кожної країни. Вони забезпечують фінансування місцевих проектів та програм, зокрема, у сфері охорони здоров'я, освіти, соціального захисту населення, комунального господарства та інших. Структура місцевих бюджетів України представлена в табл.1.

Таблиця 1 - Структура місцевих бюджетів України за доходами, тис. грн.

Показник	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Податкові надходження	270 545 799	285 571 545	346 713 188	393 460 645
Неподаткові надходження	26 105 010	21 462 548	27 183 007	22 041 145
Доходи від операцій з капіталом	2 928 828	3 473 079	3 462 224	2 275 988
Від органів державного управління	260 302 024	160 177 055	202 733 293	136 753 759
Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій	44 300	146 399	36 044	223 261
Цільові фонди	601 945	649 357	571 399	342 289
Усього	560 527 907	471 479 984	580 699 155	555 097 088

Авторська розробка

З даної таблиці бачимо що найбільшу частину доходів місцевих бюджетів складають податкові надходження. В період з 2019 по 2022 рік цей показник збільшився на 122914845979 грн. Для більш наглядної демонстрації структури доходів місцевих бюджетів сформуємо гістограми (Рис.1 - 4).

Рисунок 1 – Структура місцевих бюджетів за доходами 2019 року

Авторська розробка

За даними рисунка 1 загальний обсяг доходів місцевих бюджетів в 2019 році становив 560 527 906 648 грн. Основними джерелами доходів місцевих бюджетів є податкові надходження 270 545 799 479 грн. (48,27% від загальних доходів), від органів державного управління 260 302 024 417 грн. (46,44% від загальних доходів). Інші надходження: неподаткові надходження 26 105 010 016 грн. (4,66% від загальних доходів), доходи від операцій з капіталом 2 928 827 645 грн. (0,52% від загальних доходів), від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій 44 299 840 грн. (0,01% від загальних доходів), цільові фонди 601 945 251 грн. (0,11% від загальних доходів).

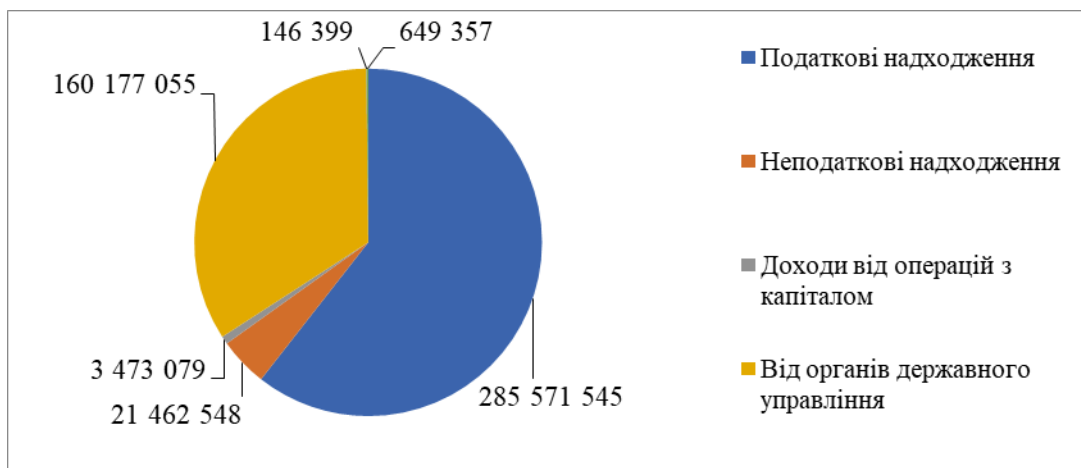

Рисунок 2 – Структура місцевих бюджетів за доходами 2020 року

Авторська розробка

За даними рисунка 2 загальний обсяг доходів місцевих бюджетів в 2020 році становив 471 479 983 631 грн. Розглянемо структуру доходів більш детально: податкові надходження 285 571 545 287 грн. (60,57% від загальних доходів), від органів державного управління 160 177 055 371 грн. (33,97% від загальних доходів), неподаткові надходження 21 462 547 975 грн. (4,55% від загальних доходів), доходи від операцій з капіталом 3 473 079 320 грн. (0,74% від загальних доходів), від ЄС, урядів іноземних держав, іноземних організацій 146 398 646 грн. (0,03% від загальних доходів), цільові фонди 649 357 032 грн. (0,14% від загальних доходів). Зауважимо, що порівняно з 2019 роком, частка податкових надходжень у загальній структурі доходів зросла на 12,3%, а частка надходжень від органів державного управління зменшилась на 12,47%. Також можна відзначити, що на тлі економічних труднощів, пов'язаних з пандемією COVID-19, у 2020 році доходи місцевих бюджетів в порівнянні з 2019 роком зменшились на 89 047 923 017 грн. (на 16% порівняно з минулим роком).

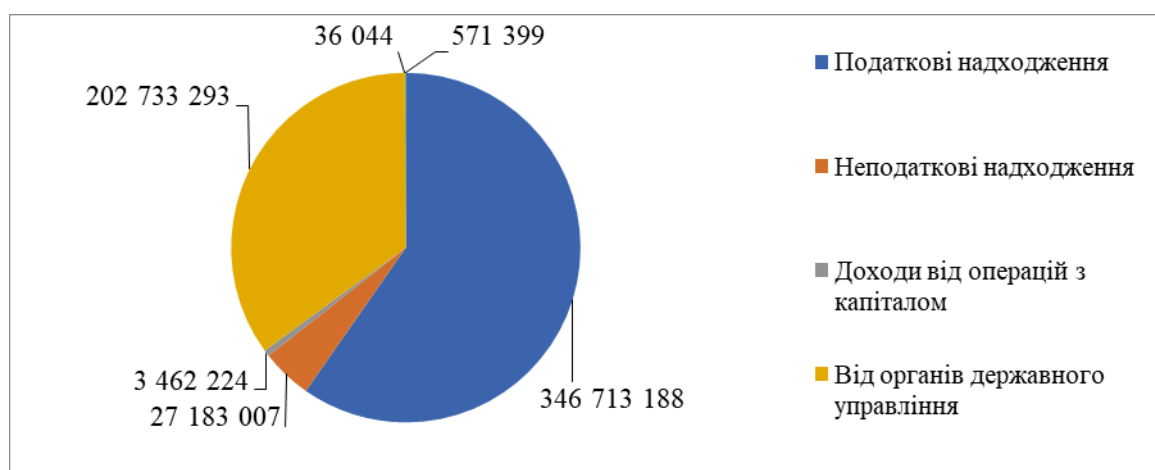
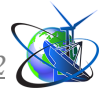

Рисунок 3 – Структура місцевих бюджетів за доходами 2021 року

Авторська розробка

З наступного рисунка 3 бачимо, що загальний обсяг доходів в 2021 році становив 580 699 154 612 грн. з них: податкові надходження 346 713 188 336 грн. (59,71% від загальних доходів), від органів державного управління 202 733

293 477 грн. (34,91% від загальних доходів), неподаткові надходження 27 183 006 826 грн. (4,68% від загальних доходів), доходи від операцій з капіталом 3 462 223 709 грн. (0,60% від загальних доходів), від ЄС, урядів іноземних держав та міжнародних організацій 36 043 526 грн. (0,01% від загальних доходів), цільові фонди 571 398 738 грн. (0,1% від загальних доходів). За 2021 рік доходи місцевих бюджетів в порівнянні з 2020 роком збільшилися на 109 209 170 981 грн. за рахунок збільшення податкових і неподаткових надходжень, а також збільшення надходжень від органів державного управління. Це означає, що місцеві бюджети успішно пристосувалися до змін які відбулися в 2020 році і змогли реабілітуватися після ковідної кризи.

З даних рисунка 4 бачимо що загальний обсяг доходу в 2022 році становив 555 097 087 560 грн. що на 25 602 067 052 грн. менше за 2021 рік. Зменшення доходів пов'язане з військовою агресією Росії проти України, при цьому не дивлячись на військові дії в 2022 році збільшилися податкові надходження до місцевих бюджетів 393 460 645 458 грн. (70,88% від загальних доходів). Надходження від органів державного управління зменшилися 136 753 758 700 грн. (24,64% від загальних доходів). Зменшилась кількість неподаткових надходжень з 27 183 006 826 грн. в 2021 році до 22 041 144 918 грн. в 2022 році. Інші надходження в сумі склали 0,51% від загальних доходів, до них належать: доходи від операцій з капіталом, цільові фонди, надходження від ЄС, урядів іноземних держав і міжнародних організацій.

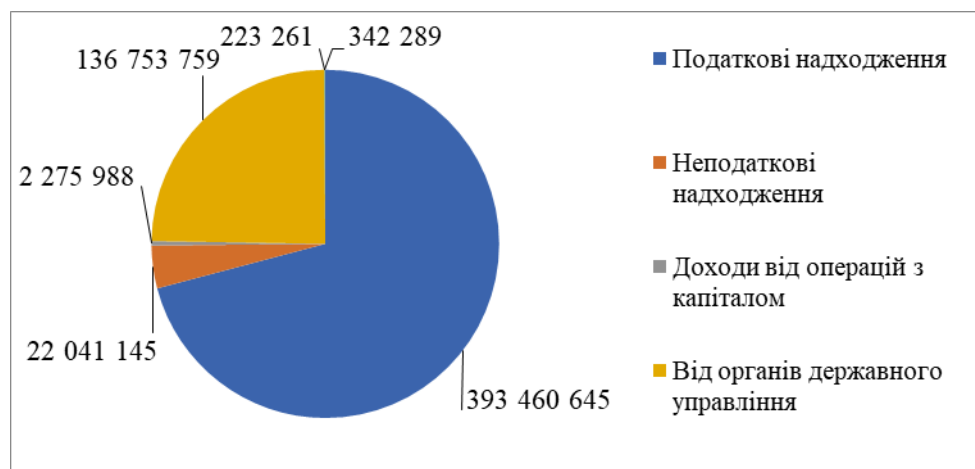

Рисунок 4 – Структура місцевих бюджетів за доходами 2022 року

Авторська розробка

З даних гістограм можна дійти висновку, що основу бюджету становлять податкові надходження які в період з 2019 по 2022 рік збільшилась з 270 545 799 479 грн. до 393 460 645 458 грн, неподаткові надходження коливались приблизно на одному рівні, частка надходжень від органів державного управління в 2022 році становила 24,64%, що менше на 10,27% в порівнянні з 2021 роком і на 9,33% порівняно з 2020 роком. З 2019 по 2021 рік доходи від операцій з капіталом збільшувались в 2022 році цей показник зменшився, доходи від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій були найменшими за всі роки разом з цільовими фондами вони не становили більше 1% від загальних доходів місцевих бюджетів.

Таблиця 2 - Структура місцевих бюджетів за видатками, тис. грн.

Показник	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Загальнодержавні функції	34 914 821	40 969 422	45 962 795	46 469 126
Громадський порядок, безпека та судова влада	1 304 604	1 833 786	1 739 709	11 108 301
Економічна діяльність	81 854 229	93 925 577	112 360 297	61 065 877
Охорона навколишнього природного середовища	341 531	2 419 785	2 420 384	512 541
Житлово-комунальне господарство	34 379 151	32 125 947	56 730 476	40 631 442
Охорона здоров'я	89 816 248	50 865 981	33 105 246	31 008 026
Духовний та фізичний розвиток	21 583 122	21 884 491	27 388 025	22 584 741
Освіта	187 099 766	199 425 841	249 077 427	232 250 399
Соціальний захист та соціальне забезпечення	103 158 102	23 999 220	28 067 762	29 199 130
Міжбюджетні трансферти	8 725 021	10 658 005	12 576 115	9 465 619
Усього	563 176 595	478 108 054	569 428 236	484 295 203

Для більш наглядної демонстрації структури видатків місцевих бюджетів, проведемо детальний аналіз. Видатки місцевих бюджетів у 2019 році склали 563 176 594 545 грн. Детальніше розглянемо структуру видатків: загальнодержавні функції 34 914 821 355 грн. (6,17% від загальних витрат), громадський порядок, безпека та судова влада 1 304 603 659 грн. (0,23% від загальних витрат), економічна діяльність 81 854 228 658 грн. (14,46% від загальних витрат), найбільший обсяг видатків припадає на освіту 187 099 765 605 грн. (33,04% від загальних витрат), охорону здоров'я 89 816 247 568 грн. (15,86% від загальних витрат), також соціальний захист та соціальне забезпечення 103 158 101 742 грн. (18,22% від загальних витрат). Житлово-комунальне господарство 34 379 151 414 грн. (6,07% від загальних витрат), духовний та фізичний розвиток 21 583 121 925 грн. (3,81% від загальних витрат), міжбюджетні трансферти 8 725 021 216 грн. (1,54% від загальних витрат)

Оцінюючи дані місцевих бюджетів 2020 року, зазначимо, що загальні видатки за рік склали 478 108 054 442 грн. (на 85 068 540 103 грн. менше за 2019 рік). Найбільше витрат місцевого бюджету спрямовані на освіту - 199 425 840 654 грн. (41,71% від загальних витрат), та економічну діяльність - 93 925 576 981 грн. (19,65%). Середню частку витрат місцевого бюджету склали: витрати на охорону здоров'я - 50 865 980 587 грн. (10,64%), виконання загальнодержавних функцій 40 969 421 739 грн. (8,57%), Житлово-комунальне господарство 32 125 946 626 грн. (6,72%), соціальний захист та соціальне забезпечення 23 999 219 974 грн. (5,02%), духовний та фізичний розвиток 21 884 491 362 грн. (4,58%), міжбюджетні трансферти 10 658 004 977 грн. (2,23%). Найменше коштів витрачають на: охорону навколишнього природного середовища 2 419 785 456 грн. (0,51%), громадський порядок, безпека та судова

влада 1 833 786 086 грн. (0,38%).

Можна зазначити зменшення видатків на соціальну сферу та охорону здоров'я, що на тлі пандемії COVID-19 є негативним фактором. Однак, структура видатків залишається досить традиційною, де більшість видатків спрямовується на соціальну сферу

Висновки.

На основі проведеного дослідження можна зробити кілька пропозицій щодо покращення системи місцевих бюджетів та їх використання, а саме: розвиток механізмів прямої участі місцевих громад у процесі формування та використання місцевих бюджетів. Це може бути досягнуто через проведення громадських обговорень, публікації інформації про бюджетні процеси на офіційних сайтах органів місцевого самоврядування, проведення громадського моніторингу витрат бюджетних коштів. Збільшення обсягів фінансування місцевих бюджетів. Це можна зробити через збільшення видатків на потреби місцевих громад, а також через залучення додаткових джерел фінансування, таких як спонсорська допомога, інвестиційні проекти та інші. При цьому необхідним є впровадження ефективних механізмів контролю за використанням бюджетних коштів. Це може бути досягнуто через проведення аудиту бюджетів, забезпечення доступу до інформації про витрати бюджетних коштів, а також через залучення громадських організацій до процесу контролю. Розвиток механізмів залучення додаткових фінансових ресурсів для місцевих бюджетів може бути реалізовано через залучення інвестицій, розвиток місцевих підприємств та відповідну податкову політику. Такі заходи допоможуть забезпечити ефективне використання місцевих бюджетів та сприятимуть сталому розвитку місцевих громад.

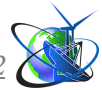
Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити висновок про те, що місцеві бюджети відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності органів місцевого самоврядування та розвитку місцевих громад.

Література:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України «Місцеві бюджети» URL: <https://mof.gov.ua/uk/local-budgets>
2. Проблеми реформування системи місцевого самоврядування в Україні URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-1\(31\)-103-117](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-1(31)-103-117)
3. Бюджетний кодекс України від 1.04.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96–ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97- ВР в редакції від 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>

References.

1. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine. «Mistsevi byudzhety» URL: <https://mof.gov.ua/uk/local-budgets>
2. Problems of reforming the system of local self-government in Ukraine URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-1\(31\)-103-117](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-1(31)-103-117)

3. Budget Code of Ukraine dated April 1, 2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

4. Constitution of Ukraine dated 28.06.1996 No. 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

5. On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine dated 05/21/1997 No. 280/97-BP as amended on 01/01/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>

***Abstract.** The modern state-building stage in Ukraine is faced with challenges and dangers of a global and local nature and crisis phenomena of the public administration system. In the conditions of the exacerbation of the socio-political and financial and economic crisis, there is a need to carry out reforms to increase the efficiency of state administration at various levels of socio-political relations, as well as to make effective decisions at the local level. It is clear that ensuring the democracy and socio-legal development of the state on the basis of justice, transparency and openness requires the full functioning of the system of local self-government, which in Ukraine is an indispensable component of the system of public power. The article analyzes the essence of the system of local self-government in Ukraine, defines its features and prospects for development in modern conditions of socio-political instability, and also examines the legal and legislative regulation of the activities of local self-government bodies. The main problems of the process of decentralization of public power and the formation and functioning of local self-government in Ukraine are outlined, among the most significant of which the vagueness of the formation of the powers of local self-government bodies and the lack of sufficient funding for the activities of local self-government bodies are identified.*

***Keywords:** local budgets, state formation. local self-government, decentralization, socio-political relations, legislative regulation.*